

Wanneer is onze economie volgroeid?



DIRK HOLEMANS

'De meeste economen zitten vast in een koppig groeiverhaal, of in het beste geval in een "groene groei"-verhaal. De fixatie op een erg beperkte definitie van efficiëntie, productiviteit, eeuwige groei heeft geresulteerd in een discipline die blind is voor de ecologische uitdaging — de ecologische catastrofe waar we nu in zitten. Een dodelijke cocktail van exploderende ongelijkheden, massieve deregulering en een globalisering enkel op maat van het stimuleren van handel heeft deze crisis veroorzaakt.

Willen we onze kinderen een land nalaten waar iedereen toegang heeft tot voedszaam voedsel, schoon water, adequate huisvesting, goede gezondheidszorg, kinderopvang en onderwijs, ongeacht hun vermogen om die sociale basisgoederen te betalen? Of willen we streven naar een inkomensafhankelijk, tweeledig of zelfs driedelig systeem van toegang tot diensten met al zijn uitsluitings- en onrechtvaardige uitkomsten?

Ik stel voor om alle dominante concepten in ons huidige economische discours — flexibiliteit, globalisering, productiviteit, efficiëntie, innovatie, inderdaad economische groei zelf — opnieuw te definiëren binnen de context van een actieve burger-participatieve staat, gegeven een gedeelde morele resonantie, duurzaam opnieuw verbeeld binnen de context van het nieuwe ecologisch-sociale model.

De uitdaging voor ons allemaal hier vandaag is daarom om een manier te vinden om ... een alternatief op te bouwen voor dat hegemonische discours dat concurrentievermogen, productiviteit, efficiëntie als het uiteindelijke doel van economische activiteit werpt, en alsmaar meer groei van productie en handel als een doel. Ik stel voor dat we alle dominante concepten in ons huidige economische discours — flexibiliteit, globalisering, productiviteit, efficiëntie, innovatie, inderdaad economische groei zelf — opnieuw definiëren ... gegeven een gedeelde morele resonantie, duurzaam opnieuw verbeeld binnen de context van het nieuwe ecologisch-sociale model.'

Wie denkt dat bovenstaande tekst van een 'donkergroene' of 'linksgroene' denker komt, wie weet ondergetekende, zit ernaast. Het is de kern van een lezing die niemand minder dan de president van Ierland, Michael D. Higgins, eind april gaf — en waarmee hij ook openlijk het economisch beleid van de Ierse regering op de korrel nam.

Het geeft aan hoe meer en meer de geesten rijpen over het verband tussen ons economisch systeem — neoliberaal kapitalisme — en de ontrafeling van de ecologische basis van ons bestaan, in combinatie met stuitende ongelijkheid. Een analyse die bijvoorbeeld ook al terug te vinden is het OESO-rapport *Beyond Growth*, dat benadrukt hoe het

huidig economisch model ons drie keer schromelijk tekort doet: naast de ecologische schade leidt het enkel tot stijgende ongelijkheid (nog nooit waren er zoveel superrijken) terwijl steeds meer mensen niet meer mee kunnen, met de toenemende druk om meer te presteren op competitieve markten van werk en consumptie, terwijl het andere mogelijkheden tot zinvolle ervaringen buiten de markt uitholt.

Ondertussen groeit de beweging van vooral academici, activisten en ook politici die een alternatief maatschappelijk en economisch model ontwikkelen en uitdragen. Dat doen ze onder de vlag van termen als ontgroei (*degrowth*), postgroei en het streven naar een welzijnseconomie (*wellbeing economy*). Ze toonden hun sterkte al in de tweejaarlijkse *degrowth*-zomerconferenties die ze voor de coronacrisis organiseerden. Reeds in 2016 woonde ik die in Leipzig bij waar we met zo'n vierduizend deelnemers waren.

En de trein is niet meer te stoppen. Midden mei vond in het Europees Parlement het driedaags congres Beyond Growth¹ plaats — de tweeduizend tickets om fysiek deel te nemen waren snel de deur uit, vele andere mensen namen digitaal deel. Het werd georganiseerd door Europese parlementsleden van diverse politieke strekkingen, met als drijvende kracht de groene politicus Philip Lamberts. Het congres gaf onderzoekers en activisten, maar ook politici en ambtenaren de kans om op zoek te gaan naar vormen van politiek die welzijn voor iedereen mogelijk maken binnen de grenzen van de planeet.

Ontgroei is in de eerste plaats een filosofisch concept: het toont dat we een heel ander maatschappelijk verhaal nodig hebben dan het blinde groeidenken. Het alternatief is een 'economie van het genoeg', waarbij de basisbehoeften van iedereen bevredigd worden en niemand iets tekort komt. Dat leidt tot allerlei aantrekkelijke voorstellen. In een notendop: als we ervoor zorgen dat al onze spullen en apparaten dubbel zo lang meegaan, hebben we maar de helft van de grondstoffen en energie nodig, moeten we veel minder zaken kopen en hebben we minder koopkracht nodig. Minder productie zal dan inderdaad het aantal arbeidsuren in de productie verminderen, maar dat lossen we op door een kortere werkweek, een zegen voor iedereen. In combinatie met de herwaardering van

universele basisdiensten — denk aan onderwijs, gezondheid maar ook wonen en voeding — krijgt iedereen zicht op een verzekerd bestaan waarin je jezelf kan ontplooien en we ons samen kunnen engageren voor de samenleving in allerlei burgerinitiatieven of *commons*.

Naar aanleiding van het congres Beyond Growth realiseerde Denktank Oikos, in een mooie samenwerking met de Green European Foundation en het European Environmental Bureau, het cahier *Imagining Europe Beyond Growth*, waarvan we u in dit nummer een selectie vertaalde bijdragen aanbieden.

Last but not least: *degrowth* is een essentieel onderdeel van een dekoloniseringsperspectief. Willen we dat mensen in de lage inkomenslanden in het Globale Zuiden zich kunnen ontplooien, dan hebben ze scholen, ziekenhuizen, openbaar vervoer, een kringloopeconomie etc. nodig. Dat vergt energie en grondstoffen en zal inderdaad in die landen tijdelijk leiden tot economische groei. Zodat ze ook daarna volgens hun eigen traject kunnen evolueren naar een welzijnseconomie. Om de ontplooiing in het Globale Zuiden mogelijk te maken binnen de grenzen van de planeet, moeten de hoge inkomenslanden in het Globale Noorden hun doorstroom aan energie en grondstoffen in de economie — zeg maar onze ecologische gulzigheid — drastisch en gepland reduceren, dus onze economie zo laten *ontgroeien* dat ook hier iedereen zicht heeft op een goed leven binnen de grenzen van de planeet. Want dat is de kern van de zaak: *less is more* — als we focussen op wat echt belangrijk is in het leven, wat zin en betekenis geeft — zullen we met plezier afscheid nemen van de overconsumptie- en overproductiesamenleving.

Noot

1. <https://www.beyond-growth-2023.eu/>